

Sygn. akt I UK 268/19

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 1 października 2019 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Katarzyna Gonera (przewodniczący)

SSN Jolanta Frańczak (sprawozdawca)

SSN Zbigniew Korzeniowski

w sprawie z odwołania Z.S. następcy prawnego zmarłego S.S.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w N.
o wysokość emerytury,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 1 października 2019 r.,
skargi kasacyjnej organu rentowego od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...)
z dnia 14 listopada 2017 r., sygn. akt III AUa (...),

1. oddala skargę kasacyjną,

**2. zasądza od organu rentowego na rzecz Z.S. kwotę 240 zł
(dwieście czterdzieści) tytułem zwrotu kosztów postępowania
kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Sąd Okręgowy w N. wyrokiem z dnia 3 marca 2016 r. zmienił decyzję Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w N. z dnia 6 maja 2015 r. w ten sposób, że przyznał wnioskodawcy S.S. od dnia 1 marca 2015 r. emeryturę

obliczoną na podstawie art. 55 w związku art. 26 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (obecnie jednolity tekst: Dz.U. z 2018 r., poz. 1270 ze zm., dalej jako ustawa emerytalna lub ustawa).

W sprawie tej ustalono, że wnioskodawca, urodzony w dniu 9 marca 1931 r., powszechny wiek emerytalny ukończył w dniu 9 marca 1996 r., po czym kontynuował ubezpieczenie z uwagi na zatrudnienie w Spółdzielni [...] „R.” w Ł. do dnia 31 maja 2014 r. Decyzją z dnia 21 czerwca 1990 r. organ rentowy przyznał wnioskodawcy emeryturę od dnia 1 maja 1990 r., a następnie decyzją z dnia 10 marca 2009 r. emeryturę od dnia 1 marca 2009 r., tj. od miesiąca złożenia wniosku o przyznanie tego świadczenia. Do ustalenia podstawy wymiaru emerytury przyjęto dotychczasową podstawę wymiaru, wskaźnik wysokości podstawy wymiaru wynosił 307,01% i został ograniczony do 250%. Do ustalenia wysokości świadczenia emerytalnego organ rentowy uwzględnił 61 lat i 2 miesiące okresów składkowych. Od 2009 r. wnioskodawca składał wnioski o przeliczenie emerytury z uwagi na kontynuowanie pracy w Spółdzielni [...] „R.”, które były uwzględniane przez organ rentowy. W dniu 24 marca 2015 r. wnioskodawca złożył w organie rentowym wniosek o obliczenie emerytury na podstawie art. 55 ustawy emerytalnej. Obliczona w ten sposób emerytura jest korzystniejsza, gdyż od dnia 1 marca 2015 r. wynosiłaby 9.203,91 zł brutto, natomiast emerytura przyznana decyzją z dnia 10 marca 2009 r. według zasady określonej w art. 53 ustawy emerytalnej, po waloryzacji z dnia 1 marca 2015 r., wynosiła 5.045,26 zł brutto.

Przy takich ustaleniach faktycznych Sąd Okręgowy uznał odwołanie za uzasadnione. Wnioskodawca powszechny wiek emerytalny ukończył w dniu 9 marca 1996 r., a po tym dniu kontynuował ubezpieczenie z uwagi na zatrudnienie do dnia 31 maja 2014 r., zaś z wnioskiem o przyznanie emerytury z art. 27 ustawy emerytalnej wystąpił po dniu 31 grudnia 2008 r. Spełnione zostały zatem warunki umożliwiające obliczenie emerytury na podstawie art. 26 w związku z art. 55 tej ustawy. Sąd Okręgowy powołał się na uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 4 lipca 2013 r., II UZP 4/13 (LEX nr 1342169), według której ustawa emerytalna (uwzględniając treść art. 21 ust. 2 tej ustawy) dopuszcza możliwość kilkakrotnego przechodzenia na emeryturę, a z art. 55 ustawy emerytalnej nie można wywnioskować, że wyliczenie emerytury w powszechnym wieku emerytalnym

możliwe jest tylko wówczas, gdy jest to pierwszy wniosek o emeryturę. Oznacza to, że ubezpieczony urodzony przed dniem 1 stycznia 1949 r., który osiągnął powszechny wiek emerytalny, kontynuował ubezpieczenie i wystąpił o emeryturę dopiero po dniu 31 grudnia 2008 r., może złożyć wniosek o wyliczenie tego świadczenia niezależnie od tego, czy wcześniej złożył wniosek o emeryturę w niższym wieku emerytalnym lub o emeryturę wcześniejszą. Art. 55 ustawy emerytalnej, umożliwiając ubezpieczonym urodzonym przed dniem 1 stycznia 1949 r. wyliczenie emerytury w wieku powszechnym według jej art. 26, „zrównuje” w pewnym sensie sytuację tych osób z sytuacją osób urodzonych po dniu 31 grudnia 1948 r., które (jeśli nabyły prawo do emerytury w niższym wieku emerytalnym albo do emerytury wcześniejszej) mogą, osiągając powszechny wiek emerytalny, złożyć wniosek o ustalenie prawa do emerytury w powszechnym wieku emerytalnym wyliczanej według art. 24 ustawy. Wobec tego ubezpieczony urodzony przed dniem 31 grudnia 1948 r., który po osiągnięciu powszechnego wieku emerytalnego kontynuował ubezpieczenie i wystąpił o emeryturę po dniu 31 grudnia 2008 r., ma prawo do jej wyliczenia na podstawie art. 26 w związku z art. 55 ustawy emerytalnej niezależnie od tego, czy wcześniej złożył wniosek o emeryturę w niższym wieku emerytalnym lub o emeryturę wcześniejszą. Emeryt pobierający emeryturę przyznaną i obliczoną na podstawie dotychczasowych zasad (art. 27 w związku z art. 53 ustawy emerytalnej) nie może być pozbawiony prawa do ustalenia emerytury korzystniejszej, obliczonej na podstawie art. 26 w związku z art. 55 ustawy emerytalnej, jeżeli spełniając warunki do uzyskania emerytury na podstawie art. 27 kontynuował ubezpieczenie emerytalne i rentowe oraz z wnioskiem o przyznanie tej emerytury wystąpił po raz pierwszy po dniu 31 grudnia 2008 r. A zatem wnioskodawca zasadnie domaga się przyznania świadczenia z powszechnego wieku emerytalnego w tzw. formule zdefiniowanej składki, bowiem wniosek o emeryturę w wieku powszechnym złożył po dniu 31 grudnia 2008 r. i równocześnie kontynuował zatrudnienie po osiągnięciu powszechnego wieku emerytalnego (65 lat), spełniając warunki do uzyskania emerytury na podstawie art. 27 ustawy emerytalnej, co jest dla niego korzystniejsze od świadczenia ustalonego według dotychczasowych zasad.

Sąd Apelacyjny - Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w (...), po rozpoznaniu apelacji organu rentowego, wyrokiem z dnia 14 listopada 2017 r. oddalił apelację.

Sąd Apelacyjny, dzieląc w całości stanowisko Sądu pierwszej instancji, przypomniał, że utrwalonym poglądem w orzecznictwie Sądu Najwyższego jest, że art. 55 ustawy emerytalnej pozwala na obliczenie emerytury na podstawie kapitału składkowego ubezpieczonym urodzonym przed dniem 1 stycznia 1949 r., którzy pomimo osiągnięcia powszechnego wieku emerytalnego kontynuowali ubezpieczenie emerytalne i rentowe, a z wnioskiem o emeryturę powszechną (zwykłą) wystąpili po raz pierwszy po dniu 31 grudnia 2008 r. (zob. np. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 10 lipca 2013 r., II UK 424/12; z dnia 7 listopada 2013 r., II UK 143/13; z dnia 29 stycznia 2014 r., I UK 411/13; z dnia 19 marca 2014 r., I UK 345/13; z dnia 8 marca 2017 r., II UK 755/15, LEX nr 2271459). Zgodnie z tym poglądem uzyskanie emerytury w niższym wieku emerytalnym nie wyłącza uprawnienia do wyliczenia świadczenia emerytalnego przy zastosowaniu reguł określonych w art. 26 ustawy emerytalnej. Przy niekwestionowanej możliwości kilkakrotnego przechodzenia na emeryturę, art. 55 ustawy emerytalnej należy rozumieć jako przyznający prawo do złożenia wniosku o wyliczenie emerytury w powszechnym wieku emerytalnym w sytuacji, gdy ubezpieczenie było kontynuowane po osiągnięciu wieku 65 lat dla mężczyzn, jeżeli tylko wniosek został złożony po dniu 31 grudnia 2008 r. Wobec powyższego trafnie Sąd pierwszej instancji przyjął, że ustalenie prawa do emerytury w wieku obniżonym przed dniem 31 grudnia 2008 r., a nawet przed dniem 1 stycznia 1999 r. (wejście w życie ustawy emerytalnej), nie wyklucza ubiegania się o emeryturę zwykłą i jej obliczenia według zasad wynikających z art. 26 ustawy emerytalnej, w sytuacji kontynuowania ubezpieczenia po ukończeniu powszechnie obowiązującego wieku emerytalnego i wystąpienia z odpowiednim wnioskiem emerytalnym (pierwszy wniosek o emeryturę zwykłą) po dniu 31 grudnia 2008 r.

Tym samym wnioskodawca, jako osoba urodzona przed dniem 31 grudnia 1948 r., która pomimo osiągnięcia powszechnego wieku emerytalnego, nie zrealizowała prawa do emerytury zwykłej i kontynuowała ubezpieczenie, a z wnioskiem o emeryturę z tytułu ukończenia powszechnego wieku emerytalnego

wystąpiła po dniu 31 grudnia 2008 r., jest objęty art. 55 ustawy emerytalnej, umożliwiającym obliczenie przysługującej mu emerytury w formule, w której podstawę wymiaru stanowi suma składek zaewidencjonowanych na indywidualnym koncie ubezpieczonego. Chociaż, jak trafnie zauważył organ rentowy, wnioskodawca uzyskał emeryturę w wieku obniżonym i osiągnął powszechny wiek emerytalny w okresie obowiązywania ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r. o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin (Dz.U. poz. 267 ze zm.), uchylonej z dniem 1 stycznia 1999 r., to jednak okoliczność ta nie wyłącza go z kręgu osób uprawnionych do ustalenia wysokości emerytury powszechnej na podstawie art. 26 ustawy emerytalnej. W art. 55 tej ustawy brak wyraźnego zastrzeżenia, jakoby przewidziany w nim sposób obliczenia wysokości świadczenia dotyczył emerytur tylko tych ubezpieczonych, którzy powszechny wiek emerytalny ukończyli po dniu 31 grudnia 1998 r. Przepis ten statuuje jedynie wymóg, aby ubezpieczenie emerytalne i rentowe było kontynuowane po osiągnięciu powszechnego wieku emerytalnego, natomiast wnioski o emeryturę zwykłą po raz pierwszy powinien zostać złożony po dniu 31 grudnia 2008 r., bez względu na ukończenie wieku emerytalnego przed tą datą. Wnioskodawca po ukończeniu wieku 65 lat nie występował o emeryturę powszechną, kontynuował zatrudnienie, a tym samym podleganie ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym do dnia 31 maja 2014 r., czyli zarówno na gruncie aktualnie obowiązującej ustawy emerytalnej, jak i w czasie obowiązywania ustawy z dnia 25 listopada 1986 r. o organizacji i finansowaniu ubezpieczeń społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 1989 r. Nr 25, poz. 137). Z dniem wejścia w życie ustawy emerytalnej (tj. 1 stycznia 1999 r.) nie utracił więc statusu ubezpieczonego bowiem, zgodnie z art. 4 pkt 13 tej ustawy, pod pojęciem ubezpieczonego należy rozumieć osobę podlegającą ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym, określonym w przepisach o systemie ubezpieczeń społecznych, a także osobę, która przed dniem wejścia w życie ustawy (przed dniem 1 stycznia 1999 r.) podlegała ubezpieczeniu społecznemu lub zaopatrzeniu emerytalnemu. Wnioskodawca spełnia powyższe kryteria i jako osoba uprawniona do emerytury z tytułu osiągnięcia powszechnego wieku emerytalnego, kontynuująca ubezpieczenie emerytalne i rentowe po ukończeniu 65 lat, w sytuacji

złożenia wniosku o emeryturę zwykłą po dniu 31 grudnia 2008 r., może domagać się obliczenia tego świadczenia na mocy art. 26 tej ustawy.

Organ rentowy w całości zaskarżył wyrok Sądu Apelacyjnego skargą kasacyjną, wnosząc o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i orzeczenie co do istoty sprawy przez oddalenie odwołania oraz o zasądzenie na jego rzecz od wnioskodawcy kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych, ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Apelacyjnemu oraz o zasądzenie na jego rzecz kosztów postępowania kasacyjnego.

W skardze kasacyjnej zarzucono naruszenie przepisów prawa materialnego – art. 55 w związku z art. 26 ustawy emerytalnej, przez błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie polegające na przyjęciu, że wnioskodawca spełnił warunek „kontynuowania ubezpieczeń emerytalnego i rentowych” po osiągnięciu wieku emerytalnego, chociaż tego warunku nie spełnił, skoro w dniu osiągnięcia wieku emerytalnego (tj. 9 marca 1996 r.) nie podlegał ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym, gdyż ubezpieczenia te zostały wprowadzone do systemu prawa ustawą z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (obecnie jednolity tekst: Dz.U. z 2019 r., poz. 300 ze zm. dalej jako ustawa systemowa), która obowiązuje od dnia 1 stycznia 1999 r., czyli został objęty ubezpieczeniami emerytalnym i rentowymi po raz pierwszy po osiągnięciu wieku emerytalnego, a zatem nie spełnił warunku do ustalenia wysokości świadczenia na podstawie tych przepisów.

Zdaniem skarżącego, w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, a mianowicie, czy prawidłowa jest wykładnia art. 55 ustawy emerytalnej, według której określony w tym przepisie warunek „kontynuowania ubezpieczeń emerytalnych i rentowych po osiągnięciu wieku emerytalnego” nie jest spełniony w przypadku osób, które nie podlegały tym ubezpieczeniom przed osiągnięciem powszechnego wieku emerytalnego, gdyż wiek ten ukończyły przed dniem 1 stycznia 1999 r., tj. przed datą wejścia w życie ustawy emerytalnej, która wprowadziła ubezpieczenia emerytalne i rentowe, wobec tego zostały objęte tymi ubezpieczeniami po raz pierwszy dopiero po osiągnięciu wieku emerytalnego (np. dobrowolnie opłaciły składkę na te ubezpieczenia za jakikolwiek okres).

W tym zakresie konieczne jest przesądzenie, czy pojęcia „ubezpieczenia emerytalne i rentowe” i „ubezpieczenie społeczne” nie są ze sobą tożsame, skoro ustawa emerytalna wyraźnie rozróżnia te pojęcia na gruncie różnych jej przepisów - użyty w art. 55 ustawy emerytalnej zwrot „ubezpieczenia emerytalne i rentowe” został zdefiniowany w art. 4 pkt 12 tej ustawy i oznacza ubezpieczenia, o których mowa w przepisach o systemie ubezpieczeń społecznych. Określenie to nie obejmuje ubezpieczeń, o których mowa w przepisach o organizacji i finansowaniu ubezpieczeń społecznych, które funkcjonowały przed dniem 1 stycznia 1999 r. W przypadku pozytywnej odpowiedzi na powyższe pytanie nie można uznać, że warunek kontynuowania ubezpieczeń emerytalnych i rentowych jest spełniony odnośnie do osób, które ubezpieczeniami emerytalnymi i rentowymi zostały objęte po raz pierwszy dopiero po osiągnięciu wieku emerytalnego. W przypadku tych osób nie można twierdzić, że kontynuowały ubezpieczenia emerytalne i rentowe po osiągnięciu wieku emerytalnego.

W odpowiedzi na skargę kasacyjną wnioskodawca wniósł o oddalenie skargi i zasądzenie od skarżącego na jego rzecz kosztów postępowania według norm przepisanych.

W związku z tym, że wnioskodawca zmarł po wniesieniu przez organ rentowy skargi kasacyjnej postępowanie zostało podjęte z udziałem jego następcy prawnego żony Z. S, która stosowanie do art. 136 ust. 1 i 2 ustawy emerytalnej zgłosiła swój udział w sprawie.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna nie zasługuje na uwzględnienie. Zgodnie z art. 55 ustawy emerytalnej ubezpieczonemu spełniającemu warunki do uzyskania emerytury na podstawie art. 27 tej ustawy, który kontynuował ubezpieczenia emerytalne i rentowe po osiągnięciu przewidzianego w tym przepisie wieku emerytalnego i wystąpił z wnioskiem o przyznanie emerytury po dniu 31 grudnia 2008 r., może być obliczona emerytura na podstawie art. 26 ustawy emerytalnej, jeżeli jest wyższa od obliczonej według art. 53 tej ustawy. Wykładni tego przepisu dokonywał już wielokrotnie Sąd Najwyższy.

Przypomnieć zatem należy, że unormowanie wynikające z art. 55 ustawy emerytalnej w pewnym sensie „zrównuje” sytuację prawną osób urodzonych przed dniem 1 stycznia 1949 r. z sytuacją ubezpieczonych urodzonych po dniu 31 grudnia 1948 r. Tak więc, gdy osoby urodzone przed dniem 1 stycznia 1949 r. nabyły prawo do emerytury w niższym wieku emerytalnym albo uzyskały prawo do tzw. emerytury wcześniejszej, to po osiągnięciu powszechnego wieku emerytalnego, mogą złożyć wniosek o ustalenie prawa do emerytury obliczanej według art. 26 ustawy emerytalnej. W związku z tym uznaje się, że jeśli zachodzą przesłanki obliczenia emerytury przysługującej ubezpieczonemu urodzonemu przed dniem 1 stycznia 1949 r., który kontynuował ubezpieczenia emerytalne i rentowe po osiągnięciu powszechnego wieku emerytalnego, a z wnioskiem o przyznanie emerytury wystąpił po dniu 31 grudnia 2008 r., to organ rentowy jest zobowiązany do wyliczenia emerytury zarówno według zasad dotychczasowych (art. 27 w związku z art. 53 ustawy, tj. w formule zdefiniowanego świadczenia), jak i nowych (art. 26 w związku z art. 55 ustawy, tj. w systemie zdefiniowanej składki), a następnie przyznać uprawnionemu świadczenie w wysokości wyższej - zgodnie z zasadą korzystności (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 7 listopada 2013 r., II UK 143/13, OSNP 2014 nr 10, poz. 148 oraz uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 4 lipca 2013 r., OSNP 2013 nr 21-22, poz. 257 z glosą D. Ciszewskiej i W. Ciszewskiego, Praca i Zabezpieczenie Społeczne nr 9, s. 39-42). Niewykonanie tego obowiązku powinno być potraktowane jako błąd organu rentowego, który w aktualnym stanie prawnym (obowiązującym od dnia 17 lipca 2017 r.) umożliwia ponowne ustalenie wysokości świadczenia w myśl art. 114 ust. 1 pkt 6 ustawy emerytalnej, a poprzednio - mogło być potraktowane jako ujawnienie okoliczności istniejących przed wydaniem decyzji, które mają wpływ na wysokość świadczenia, co stanowiło przesłankę do wznowienia postępowania przed organem rentowym na podstawie art. 114 ust. 1 tej ustawy. Tym samym osoba pobierająca emeryturę przyznaną i obliczoną niezgodnie z wnioskiem emerytalnym (wadliwie) na podstawie dotychczasowych zasad nie traci z tego tytułu prawa do ustalenia emerytury według metody „kapitałowej” (w wysokości korzystniejszej, niż świadczenie dotychczas przez nią pobierane), o ile zostały spełnione przesłanki określone w art. 55 ustawy emerytalnej. Jest to konsekwencją tego, że emeryt, który po ustaleniu i pobraniu

emerytury był czynny zawodowo i z tego tytułu kontynuował obowiązkowe ubezpieczenia, zachował status ubezpieczonego spełniającego warunki do uzyskania najkorzystniejszego wymiaru należnego mu świadczenia, w tym do jego obliczenia metodą „kapitałową” (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 5 grudnia 2018 r., III UK 194/17, OSNP 2019 nr 5, poz. 69 czy z dnia 4 września 2013 r., II UK 23/13, OSNP 2014 nr 6, poz. 85).

W wyroku z dnia 3 października 2017 r., II UK 429/16 (LEX nr 2390729 z glosą W. Witaszko, OSP 2019 nr 4, poz. 40), Sąd Najwyższy stwierdził, że zasadnicze znaczenie dla zastosowania art. 55 ustawy emerytalnej w okolicznościach konkretnego przypadku należy przypisać konieczności legitymowania się przez osobę wymienioną w tym przepisie statusem ubezpieczonego. Z kolei ubezpieczonym jest osoba podlegająca ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym, określonym w przepisach o systemie ubezpieczeń społecznych, a także osoba, która przed dniem wejścia w życie ustawy emerytalnej podlegała ubezpieczeniu społecznemu lub zaopatrzeniu emerytalnemu, z wyłączeniem ubezpieczenia społecznego rolników (art. 4 pkt 13 ustawy emerytalnej). Należy przy tym zaznaczyć, że status ubezpieczonego zachowują także osoby, które przeszły na emeryturę, jeżeli po nabyciu prawa do tego świadczenia nadal podlegały ubezpieczeniom społecznym - obowiązkowo lub dobrowolnie. Jednak, aby możliwe było „wejście” osoby urodzonej przed dniem 1 stycznia 1949 r. do nowego, „kapitałowego” systemu obliczania emerytur konieczne jest - według ustawodawcy – „kontynuowanie” przez tę osobę pozostawania w ubezpieczeniu i wstrzymanie się z realizacją nabytego prawa do czasu, kiedy nowe reguły zaczną obowiązywać. Innymi słowy, regulację wynikającą z art. 55 ustawy emerytalnej należy traktować jako tę, która - pod ściśle określonymi warunkami - gwarantuje uprawnienie do przeliczenia emerytury przyznanej na podstawie art. 27 tej ustawy, tym wszystkim ubezpieczonym, którzy w dalszym ciągu, po uzyskaniu statusu emeryta, opłacają składki na ubezpieczenia społeczne, przez co pomnażają wartość składek zewidencjonowanych na ich koncie. Ponadto uprawnienie do obliczenia emerytury na podstawie art. 55 ustawy emerytalnej mają ci ubezpieczeni, którzy w dniu osiągnięcia powszechnego wieku emerytalnego, po pierwsze, podlegali ubezpieczeniom społecznym, po drugie, zamiast emerytury wybrali dalszą

aktywność zawodową, kontynuując po tym dniu podleganie tym ubezpieczeniom (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 20 września 2017 r., I UK 339/16, LEX nr 2390759; z dnia 15 marca 2018 r., I UK 31/17, LEX nr 2518845; z dnia 16 maja 2018 r., III UK 86/17, LEX nr 2555734; z dnia 17 października 2018 r., II UK 300/17, LEX nr 2565872; z dnia 5 grudnia 2018 r., III UK 194/17, OSNP 2019 nr 5, poz. 69; z dnia 14 marca 2019 r., I UK 459/17, LEX nr 2650741).

Zwrócić także należy uwagę, że czym innym jest prawo do emerytury nabyte na mocy art. 100 ustawy emerytalnej, czym innym zaś prawo do określonej wysokości świadczenia, o którym mowa może być dopiero wówczas, gdy wysokość ta zostanie ustalona decyzją organu rentowego. Deklaratoryjny charakter decyzji organu i zasada ustawowej gwarancji nie stoją na przeszkodzie temu rozumowaniu. Zasada ustawowej gwarancji oznacza bowiem, że parametry i sposób ustalania wysokości świadczenia uregulowane są ustawowo (mogą zatem podlegać zmianom), a organ rentowy jest związany przepisami ustawy i nie może z ich pominięciem ustalić wysokości świadczenia. Oznacza to, że ochronie konstytucyjnej podlega nabyte niezrealizowane prawo do emerytury (obejmujące warunki nabycia tego prawa: wiek, staż itp.) od momentu jego nabycia z mocy prawa, natomiast prawo do emerytury w określonej wysokości powstaje dopiero w momencie ustalenia tej wysokości w związku ze złożeniem przez osobę uprawnioną stosownego wniosku (prawo nabyte realizowane). Do urzeczywistnienia i konkretyzacji prawa i/lub wysokości emerytury wymagany jest wniosek zainteresowanego, o którym mowa w art. 116 ust. 1 ustawy emerytalnej, niezbędny do ustalenia prawa do świadczeń określonych w ustawie. Świadczenia te wypłaca się bowiem poczynając od dnia powstania prawa do wnioskowanego świadczenia, jednak nie wcześniej niż od miesiąca, w którym zgłoszono wniosek lub wydano decyzję z urzędu (art. 129 ust. 1 ustawy). Taki stan rzeczy oznacza, że wprawdzie prawo do emerytury powstaje z mocy prawa z dniem spełnienia wszystkich przesłanek wymaganych do jego nabycia, ale niezbędne jest także potwierdzenie tego prawa w celu uruchomienia wypłaty ustalonego świadczenia w określonej wysokości, które wymaga złożenia stosownego wniosku i jego rozpoznania w stanie prawnym adekwatnym dla jego oceny. Dopiero rozpoczęcie wypłaty świadczeń wywołuje problem konieczności ochrony ich ekonomicznej

wartości. Inaczej rzecz ujmując, bez złożenia wymaganego wniosku o ustalenie, tj. potwierdzenie przesłanek nabycia prawa do emerytury, prawo to nie zostanie urzeczywistnione jako świadczenie przysługujące w określonej wysokości od konkretnie oznaczonego miesiąca. Tym samym wniosek emerytalny, o którym mowa w art. 116 ust. 1 ustawy emerytalnej, stanowi warunek *sine qua non* dopełnienia, urzeczywistnienia i konkretyzacji emerytury przysługującej z mocy prawa. Rozpoznanie wniosku o ustalenie prawa do emerytury wymaga potwierdzenia tego prawa oraz jego wysokości według stanu prawnego obowiązującego w dacie złożenia wniosku, o ile przepisy prawa nie stanowią inaczej. Stąd prawem nabytym jest „prawo do emerytury” po spełnieniu warunków ustawowych (art. 100 ustawy emerytalnej), a nie „prawo do emerytury w określonej wysokości”, która może być wyliczona dopiero wówczas, gdy ubezpieczony złoży wniosek o wypłatę tego świadczenia (zob. uzasadnienie uchwały Sądu Najwyższego z dnia 19 października 2017 r., III UZP 6/17, OSNP 2018 nr 3, poz. 34 z glosą K. Antonowa, OSP 2019 nr 1, poz. 5).

Konkludując należy uznać, że istotne dla uprawnienia do obliczenia emerytury na podstawie art. 26 w związku z art. 55 ustawy emerytalnej jest to, czy ubezpieczony w dacie złożenia wniosku o przyznanie emerytury na podstawie art. 27 ustawy emerytalnej spełniał przesłanki przewidziane w art. 55 tej ustawy. Tymi przesłankami są: złożenie wniosku o emeryturę w wieku powszechnym po dniu 31 grudnia 2008 r. oraz kontynuowanie podlegania ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym. Rację ma organ rentowy zarzucając, że według art. 4 ust. 12 ustawy emerytalnej ubezpieczenia emerytalne i rentowe to ubezpieczenia, o których mowa w przepisach o systemie ubezpieczeń społecznych. A zatem określenie „ubezpieczenia emerytalne i rentowe” dotyczy ubezpieczenia na podstawie aktualnej ustawy, którą jest ustawa systemowa, a określenie „ubezpieczenie społeczne” dotyczy okresu sprzed dnia 1 stycznia 1999 r., bowiem odpowiednikiem ubezpieczeń „emerytalnego i rentowych” przed dniem 1 stycznia 1999 r. było podleganie ubezpieczeniom społecznym, z wyłączeniem ubezpieczenia społecznego rolników. W wyroku z dnia 19 marca 2014 r., I UK 343/13 (LEX nr 1455228) oraz z dnia 3 października 2017 r., II UK 429/16 (LEX nr 2390729), Sąd Najwyższy uwypuklił, że „ubezpieczony” to osoba, która spełnia

warunek podlegania - w jakimkolwiek okresie - ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym, określonym w przepisach o systemie ubezpieczeń społecznych, a także osoba, która przed dniem wejścia w życie ustawy emerytalnej podlegała ubezpieczeniu społecznemu lub zaopatrzeniu emerytalnemu, z wyłączeniem ubezpieczenia społecznego rolników (art. 4 pkt 13 ustawy emerytalnej).

W rozpoznawanej sprawie poza sporem pozostawało, że wnioskodawca z tytułu zatrudnienia w Spółdzielni [...] „R.” w Ł. od dnia 1 lipca 1990 r. do dnia 31 maja 2014 r. podlegał ubezpieczeniom społecznym w dacie ukończenia 65 lat (w dniu 9 marca 1996 r.), zgodnie z art. 4 ust. 1 ustawy o organizacji i finansowaniu ubezpieczeń społecznych, a następnie od dnia 1 stycznia 1999 r. ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym. Ustawa o organizacji i finansowaniu ubezpieczeń społecznych została bowiem uchylona na podstawie art. 122 ust. 1 pkt 1 ustawy systemowej w związku z jej wejściem w życie z dniem 1 stycznia 1999 r. Wnioskodawca został wówczas jako pracownik objęty obowiązkowo ubezpieczeniem emerytalnym i rentowymi (art. 6 ust. 1 ustawy systemowej), ubezpieczeniem chorobowym (art. 11 ust. 1 ustawy systemowej) i ubezpieczeniem wypadkowym (art. 12 ust. 1 ustawy wypadkowej). Reforma emerytalna, która wdrażana była na mocy ustawy systemowej, zakładała utworzenie jednego systemu ubezpieczeń społecznych dla wszystkich osób aktywnych zawodowo, a co za tym idzie – likwidację funkcjonujących przed dniem 1 stycznia 1999 r. odrębnych systemów zaopatrzenia emerytalnego dla określonych grup zawodowych. Z tego względu na podstawie art. 122 ustawy systemowej zostały uchylone, w zakresie określonym w tym przepisie, dotychczas obowiązujące ustawy regulujące kwestię ubezpieczeń społecznych określonych grup zawodowych. Nie oznacza to jednak dla pracownika utraty statusu osoby ubezpieczonej tylko i wyłącznie z uwagi na zmianę systemu ubezpieczeń, czego potwierdzeniem jest regulacja zawarta w art. 4 pkt 13 ustawy emerytalnej.

W ocenie Sądu Najwyższego, dokonując wykładni art. 55 ustawy emerytalnej nie można również pominąć, że celem wprowadzonej w 1999 r. reformy emerytalnej było osiągnięcie stanu, w którym wysokość emerytury zależałaby wyłącznie od wysokości odprowadzonych składek i liczby miesięcy wyrażających średnią oczekiwaną długość życia danej osoby w chwili przejścia na

emeryturę, przy założeniu, że chwila ta powinna być objęta indywidualną decyzją każdego ubezpieczonego, który osiągnął wymagany wiek emerytalny. Przy takiej konstrukcji systemu emerytalnego można odczytać art. 55 ustawy emerytalnej jako zamiar ustawodawcy mający na celu zachęcenie ubezpieczonych do wydłużenia okresu pracy w związku z przewidywanym znaczącym zwiększeniem wysokości emerytury za każdy rok podlegania ubezpieczeniu ponad ustawowy wiek. Dla realizacji tego celu wprowadzono w art. 55 dla osób urodzonych przed dniem 1 stycznia 1949 r. możliwość obliczenia emerytury według kapitałowych zasad określonych w art. 25 i 26 ustawy emerytalnej, jeśli po osiągnięciu powszechnego wieku emerytalnego kontynuowały ubezpieczenia emerytalne i rentowe, spełniając warunki do uzyskania emerytury na podstawie art. 27 ustawy, a z wnioskiem o emeryturę wystąpiły po dniu 31 grudnia 2008 r. (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 20 września 2017 r., I UK 339/16, LEX nr 2390759). A zatem, gdyby przyjąć argumentację organu rentowego za prawidłową, to wnioskodawca, który wiek emerytalny osiągnął przed dniem 1 stycznia 1999 r., mimo iż w dacie osiągnięcia wieku emerytalnego (tj. 9 marca 1996 r.) podlegał ubezpieczeniom społecznym na podstawie ustawy o organizacji i finansowaniu ubezpieczeń społecznych, które kontynuował nieprzerwanie jako obowiązkowe ubezpieczenia emerytalne i rentowe do dnia 31 grudnia 2008 r., a z wnioskiem o przyznanie emerytury w powszechnym wieku emerytalnym wystąpił po dniu 31 grudnia 2008 r., byłby pozbawiony prawa do emerytury obliczonej w systemie zdefiniowanej składki. Taka interpretacja nie odpowiada wynikom wykładni celowościowej art. 55 ustawy emerytalnej oraz sprzeciwia się spójności systemu ubezpieczeń społecznych. To, że ustawa emerytalna rozróżnia ubezpieczenia społeczne oraz ubezpieczenia emerytalne i rentowe, na co trafnie zwraca uwagę skarżący w uzasadnieniu skargi (art. 24a, art. 29 ust. 2 pkt 2 i 3, art. 53 ust. 4 ustawy emerytalnej), nie daje podstaw do przyjęcia, że ustawodawca na podstawie art. 55 ustawy emerytalnej *ex lege* wykluczył możliwość nabycia emerytury w systemie zdefiniowanej składki przez osoby urodzone przed dniem 1 stycznia 1934 r. Taka wykładnia byłaby zbyt restrykcyjna dla osoby, która nieprzerwanie po osiągnięciu powszechnego wieku emerytalnego podlegała ubezpieczeniu społecznemu, następnie przez okres ponad 10 lat ubezpieczeniu emerytalnemu i rentowemu, a wniosek o emeryturę z art. 27

ustawy emerytalnej złożyła po dniu 31 grudnia 2008 r., ponieważ mamy wówczas do czynienia z kontynuowaniem ubezpieczenia emerytalnego i rentowych.

Podkreślenia wymaga, że obliczenie wysokości emerytury z art. 55 ustawy emerytalnej jest rozwiązaniem przewidzianym przez ustawodawcę dla osób, które po ukończeniu powszechnego wieku emerytalnego były czynne zawodowo i z tego tytułu kontynuowały ubezpieczenia. Dlatego też wystąpienie z wnioskiem o przyznanie emerytury w wieku powszechnym po dniu 31 grudnia 2008 r. miało umożliwić wyliczenie emerytury od sumy składek odkładanych na indywidualnym koncie ubezpieczonego w związku z podleganiem ubezpieczeniom emerytalnym i rentowym i z tego względu ustawodawca przewidział warunek, aby ubezpieczenie emerytalne i rentowe było kontynuowane. Tak więc, wbrew odmiennemu twierdzeniu organu rentowego, wnioskodawca, który po ukończeniu powszechnego wieku emerytalnego aż do złożenia w 2009 r. wniosku o przyznanie emerytury w wieku powszechnym kontynuował ubezpieczenia społeczne, a następnie emerytalne i rentowe z tytułu ubezpieczenia pracowniczego, nie może być pozbawiony uzyskania obliczenia świadczenia emerytalnego metodą kapitałową.

Warto w tym miejscu także nadmienić, że w orzecznictwie Sądu Najwyższego, poczynając od uchwały z dnia 4 lipca 2013 r., II UZP 4/13, przesłankę kontynuowania ubezpieczenia wiązano z dalszym, nieprzerwanym zatrudnieniem po osiągnięciu wieku emerytalnego, które umożliwić właśnie miało ubezpieczonym wejście do nowego systemu obliczania emerytur.

Z powyższych względów Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c. oraz art. 108 § 1 k.p.c. w związku z art. 398²¹ k.p.c. orzekł jak w sentencji.

as